

Libellen in de Noordoostpolder: van wit naar winterjuffer

Door: KD Dijkstra

In het kader van het vullen van 'witte gebieden' (vakkenvreten), kozen wij in het weekend van 29-30 juli de Noordoostpolder (NOP). De aanwezigheid van kalkrijke kwel (door afwezigheid van randmeren) en de locatie nabij de Weerribben en de Wieden maakte de NOP tot een potentieel waardevol libellengebied.

Vanuit Vollenhove is het oost- en noordelijke deel van de polder bezocht. Aanwezig waren: Pim Edelaar, Vincent Kalkman en Silvan Laan en auteurs. Het landschap bestaat voornamelijk uit uitgestrekte akkers met weinig sloten. De soortenrijkdom is hier erg laag en vaak is het Lantaarntje *Ischnura elegans* de enige aanwezig soort. Lokaal zijn er interessante sloten (vaak aan bosranden) met soorten als Azuur- *Coenagrion puella* en Variabele waterjuffer *C. pulchellum*, Blauwe glazenmaker *Aeshna cyanea* en Metaalglanslibel *Somatochlora metallica*. Van de Steenrode heidelibel *Sympetrum vulgatum* werden veel net uitgeslopen individuen waargenomen langs een mooi sloot met veel watergentiaan.

Langs de Enservaart (187-522), een kanaal tussen Marknesse en Kraggenburg, met veel gele plomp en omzoomd door riet, troffen we een tandem Keizerlibel *Anax imperator* en tientallen Grote roodoogjuffers *Erythromma najas* aan. Laatst genoemde is nieuw voor de NOP. In het parkje van Marknesse (187-524) vlogen, op een brede sloot met gedoорnd hoornblad en gele plomp, 100-en exemplaren Kleine roodoogjuffer *E. viridulum* welke nu ook voor het eerst in de NOP is waargenomen.

Verreweg het interessantste gebied is het Kuinderbos in het noorden van de polder, bestaande uit jong loofbos en doorsneden door enkele brede sloten. Bij de oude haven van Kuinre (184-533), nu afgesloten door de polder, vlogen honderden Kleine en enkele Grote roodoogjuffers. Eveneens vlogen hier veel soorten die ook her en der verspreid in het gebied aanwezig waren, zoals: Gewone pantserjuffer *Lestes sponsa*, Watersnuffel *Enallagma cyathigerum*, Keizerlibel *Anax imperator*, Paardenbijter *Aeshna mixta*, Bruine glazenmaker *A. grandis*, Metaalglanslibel *Somatochlora metallica*, Viervlek *Libellula quadrimaculata* en Geelvlakheidelibel *S. flaveolum*. Tevens vonden we hier een paartje Grauwe klauwier, een bekende libellenpredator, met twee jongen.

De Kuinderplas (182-533) ligt in een open gebied, midden in het boscomplex en werd beide dagen bezocht. Dit is een grote ondiepe plas met helder water, zonder waterplanten, op zandbodem. De plas is omzoomd door een gevarieerde oevervegetatie van vrij eutrofe soorten, zoals: Riet, Koninginnekruid, Grote boterbloem, Moerasvaren, Zee- en Mattenbies. Direkt achter de oever bevindt zich een vochtige zure vegetatie met Ronde zonnedaauw, Dop- en Kraaiheide, Stijve ogentroost en Dennewolfsklauw (rode lijst 1). Een dergelijke combinatie van milieus komt niet vaak voor. Waarschijnlijk ten behoeve van de bijzondere vegetatie waren enkele kleine plasjes (met geleidelijk aflopende oevers) gegraven, welke nog nauwelijks door planten gekoloniseerd waren.

De opvallendste libellen waren de Grote keizerlibel en de Gewone oeverlibel *Orthetrum cancellatum*, van beiden vlogen tientallen exemplaren rond. Beide soorten werden ook eiafzettend waargenomen bij de pasgegraven plasjes. Tevens werden er naast eerder genoemde heidelibellen ook Zwarte heidelibel *S. danae* en Bloedrode heidelibel *S. sanguineum* waargenomen. Zwarte en Steenrode heidelibel alsmede Viervlek werden eiafzettend waargenomen in de grote plas.

Als klap op de vuurpijl werd bij de Kuinderplas een vers uitgeslopen vrouwtje Bruine winterjuffer *Sympecma fusca* uit het riet geplukt. Winterjuffers vliegen, na het uitsluipen, normaliter snel naar nabij gelegen bos om daar te jagen op zonnige plekken en later te overwinteren. Het omringende bosgebied werd daarom uitgekamd, maar tevergeefs. Deze waarneming is echter zeer vroeg in het seizoen, hoogstwaarschijnlijk is dit exemplaar echter één van de eerste uitgekomen individuen van dit jaar. De aanwezigheid van dit geslacht in de NOP is überhaupt verwonderlijk en de dichtstbijzijnde populatie (in Drenthe) is van de Noordelijke winterjuffer *S. braueri*. De Bruine winterjuffer is de laatste jaren alleen bekend uit Zuidoost-Nederland (Noord-Brabant en Limburg), daarom is het voorkomen en voortplanting van deze soort in de NOP volledig onverwacht. De noordelijkste populatie kwam, tot in de jaren zeventig, voor in het Vechtplassen, in de negentiende eeuw werd zelfs een zwerver in Leeuwarden verzameld. Er zijn aanwijzingen dat de Bruine winterjuffer de laatste jaren weer vooruitgaat, nieuwe populaties op onverwachte lokaties (zoals deze) zijn daarom niet geheel ondenkbaar.

Niels Dingemanse & KD Dijkstra

Foto: *Sympecma fusca*, Kuinderplas, 30.07.95, foto KD Dijkstra.

